

บทที่ 10

บุตร

โดยธรรมชาติเมื่อมนุษย์เพศชายและเพศหญิงเคิบโตเจริญวัยขึ้น เมื่อได้รู้จักใกล้ชิดสนิทสนมก็อาจมีความต้องการทางเพศตามธรรมชาติของโลกโดยทั่วไป หากสังคมไม่มีกฎเกณฑ์รูปแบบของการอยู่ร่วมกันการที่ชายหญิงมารู้จักมีความสัมพันธ์ดังกล่าวย่อมเป็นจุดเริ่มต้นของการมีและเป็นครอบครัว และผลที่ตามมาคือการมีบุตร เมื่อสังคมเจริญขึ้นมีการวางกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแต่ก็เป็นธรรมดาที่ไม่อาจทำให้สิ่งต่าง ๆ อยู่ในกรอบของการวางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้นได้ แม้จะมีกฎหมายครอบครัวกำหนดถึงกฎเกณฑ์กติกากของการสมรส การเป็นบิดามารดากับบุตรไว้ก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องบุตรเกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งแน่นอนว่าไม่เคยเกิดปัญหาว่าใครเป็นมารดาแต่ใครเป็นบิดามักเป็นปัญหาอยู่เนื่อง ๆ เห็นได้เสมอในเรื่องบุตรนี้จะแบ่งกล่าวเป็นสองส่วนคือ บุตรเกิดจากการสมรส และบุตรเกิดจากกรณีอื่น ๆ

1. บุตรเกิดจากการสมรส

โดยทั่วไปชายกับหญิงจะทำการสมรสตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ แต่ก็อาจเกิดขึ้นได้ที่มีการสมรสไม่ถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งจะกล่าวถึงในส่วนนี้ คือ บุตรที่เกิดมาในแต่ละกรณีนั้น ใครจะเป็นบิดาของเด็กที่เกิดมานับตั้งแต่การสมรสที่เกิดขึ้นตามปกติ และการสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขแห่งการสมรสซึ่งแบ่งออกได้เป็นการสมรสฝ่าฝืนมาตรา 1453 การสมรสที่เป็นโมฆะ การสมรสที่เป็นโมฆียะ โดยจะกล่าวถึงตามลำดับคือ

1.1 การสมรสที่สมบูรณ์ เมื่อชายกับหญิงได้จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามมาตรา 1457 แล้วต่อมาภริยาดังครรภ์และคลอดบุตร ตามมาตรา 1536 กำหนดไว้ว่า เด็กเกิดแต่หญิงขณะเป็นภริยาชายให้สันนิษฐานว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี

แต่อย่างไรก็ดี ชายผู้เป็นสามีจะใช้สิทธิตามมาตรา 1539 ต่อสู้ว่าไม่ใช่บุตรของตนตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายก็ได้ แต่ถ้าชายผู้เป็นสามีเป็นผู้แจ้งการเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิดเองว่าเป็นบุตรของตนหรือจัดหรือยอมให้มีการแจ้งดังกล่าวแล้ว เช่นนี้ชายผู้เป็นสามีจะฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา 1539 ไม่ได้ (มาตรา 1541) สำหรับอายุความในการฟ้องคดีไม่รับเด็ก

เป็นบุตรนี้ มาตรา 1542 กำหนดว่า ชายผู้เป็นสามีจะต้องพ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้ถึงการเกิดของเด็ก แต่ห้ามมิให้พ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก

การแจ้งหรือจัดหรือยอมให้มีการแจ้งการเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิดว่าเป็นบุตรของใครตามมาตรา 1541 นั้น จะต้องเป็นเรื่องเด็กซึ่งเป็นบุตรของใคร ถ้าเป็นการกระทำในลักษณะอื่น ๆ ย่อมไม่ใช่การแจ้งตามมาตรา 1541 ซึ่งจะก่อให้เกิดสิทธิต่าง ๆ ตามมาในฐานะที่เป็นบุตรดังกล่าวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 4791/2542 คือ บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1541 หมายถึง ชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามีจะพ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา 1539 ซึ่งเป็นกรณีที่สันนิษฐานว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามีตามมาตรา 1536 และ 1537 หรือมาตรา 1538 โจทก์เป็นบุตรของ ร. และ อ. ซึ่งมีตัวคนแน่นอน ส. และ ค. ไม่ใช่บิดามารดาผู้ให้กำเนิดโจทก์โดยแท้จริง การที่ ส. ไปแจ้งการเกิดลงในสูติบัตรของโจทก์ว่า บิดาโจทก์เป็นคนไทย มารดาเป็นคนกัมพูชาเมื่อมีบุตรขึ้นมาก็แจ้งเกิดไม่ได้ ส. จึงรับสมอ้างไปแจ้งเกิดแทน โดยระบุว่าตนเป็นบิดา ดังนี้ เป็นคนละเรื่องกับกรณีการแจ้งเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิดเองว่าเป็นบุตรของใครตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1541 เมื่อโจทก์ไม่ใช่บุตรที่แท้จริงของ ส. จึงไม่ใช่บุตรนอกกฎหมายตามความเป็นจริงที่บิดาได้รับรองแล้ว ทั้งไม่ใช่ผู้สืบสันดานและไม่ใช่ทายาทโดยธรรมของ ส. ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 และ 1629 (1) โจทก์จึงไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของ ส. ผู้ตาย และไม่มีอำนาจฟ้อง

1.2 การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1453 ถ้าหญิงที่การสมรสสิ้นสุดลงทำการสมรสใหม่ภายในสามร้อยสิบวัน ถือว่าเป็นการสมรสฝ่าฝืนมาตรา 1453 แต่ก็ไม่มีความหมายบัญญัติไว้ให้การสมรสฝ่าฝืนมาตรา 1453 นี้มีผลเป็นโมฆะหรือโมฆียะแต่อย่างใด การสมรสจึงถือว่าสมบูรณ์แต่เกิดปัญหาเกี่ยวกับบุตรที่จะคลอดตามมาว่า ใครจะเป็นบิดาของเด็ก ในกรณีนี้มาตรา 1537 กำหนดว่าถ้ามีการคลอดบุตรภายในสามร้อยสิบวันนับแต่การสมรสฝ่าฝืนมาตรา 1453 นี้ ให้สันนิษฐานว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเด็กอาจจะเป็นบุตรของชายผู้เป็นสามีคนเก่าก็ได้ เช่นกันแต่กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ในเบื้องต้นก่อนว่าเป็นบุตรของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ แต่อย่างก็ชายผู้เป็นสามีคนใหม่ จะใช้สิทธิตามมาตรา 1539 ต่อสู้ว่าไม่ใช่บุตรของตนตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายก็ได้ แต่จะใช้สิทธิตามมาตรา 1539 ไม่ได้ถ้าตนเป็นผู้แจ้งการเกิดของเด็กเองตามมาตรา 1541 สำหรับอายุความที่จะต้องพ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้ถึงการเกิดของเด็กแต่ห้ามมิให้พ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก (มาตรา 1542)

แต่ถ้าศาลมีคำพิพากษาว่าชายผู้เป็นสามีคนใหม่ไม่ใช่บิดาชอบด้วยกฎหมายของเด็ก ในกรณีนี้ให้นำข้อสันนิษฐานตามมาตรา 1536 มาใช้ คือให้สันนิษฐานว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีคนเดิม แต่แม้ว่ากฎหมายจะสันนิษฐานไว้เช่นนี้ สามีคนเดิมก็อาจไม่รับว่าตนเป็นบิดาของเด็กก็ได้ถ้าตนมิใช่บิดาที่แท้จริงของเด็ก ดังนั้นสามีคนเดิมก็สามารถใช้สิทธิตามมาตรา 1539 ต่อสู้ว่าตนมิใช่บิดาของเด็กได้ ในกรณีนี้สามีคนเดิมจะต้องฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่อยู่มีคำพิพากษาถึงที่สุด (มาตรา 1542 วรรคสอง)

1.3 การสมรสที่เป็นโมฆะ เรื่องบุตรที่เกิดจากการสมรสที่เป็น โมฆะจะต้องแบ่งพิจารณาเป็นสองส่วนคือ กรณีทั่วไป และกรณีพิเศษ

1.3.1 กรณีทั่วไป หมายความว่าถึงกรณีการสมรสที่เป็น โมฆะเพราะฝ่าฝืนมาตรา 1449 มาตรา 1450 และมาตรา 1458 ปัญหาเรื่องบุตรในกรณีทั่วไปนี้จะต้องนำมาตรา 1536 วรรคสองมาพิจารณา กล่าวคือ ถ้าการสมรสเป็นโมฆะเพราะสาเหตุจากการเป็นคนวิกลจริต เป็นญาติหรือพี่น้อง หรือไม่ยินยอมเป็นสามีภริยากันแล้ว หากว่ามีบุตรตามมาซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่า บุตรเกิดมาก่อนที่จะมีการฟ้องร้องให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะ หรือบุตรเกิดมาภายหลังจากที่การสมรสมีผลเป็นโมฆะแล้วก็ได้ ปัญหาดังกล่าวมาตรา 1536 วรรคสองได้สันนิษฐานว่าชายผู้เป็นสามีก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษานั้นหรือชายผู้เคยเป็นสามีคือเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้การสมรสเป็นโมฆะแล้วเป็นบิดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรนั้น

แต่อย่างไรก็ดีทั้งสองกรณีดังกล่าวนี้ ชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามีอาจมิใช่บิดาของเด็กก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ก็สามารถต่อสู้ว่าตนมิใช่บิดาตามข้อสันนิษฐานตามกฎหมายก็ได้ตามวิธีการในมาตรา 1539 แต่ชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามีจะปฏิเสธไม่ได้ถ้าตนเองเป็นผู้แจ้งการเกิดของเด็กหรือได้จัดหรือยินยอมให้มีการแจ้งดังกล่าว (มาตรา 1541) สำหรับอายุความในการฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรนี้จะต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันรู้ถึงการเกิดของเด็ก แต่ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก (มาตรา 1542 วรรคแรก)

1.3.2 กรณีพิเศษ หมายความว่าถึงกรณีการสมรสที่เป็น โมฆะเพราะฝ่าฝืนมาตรา 1452 ปัญหาเรื่องบุตรอาจจะมีข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแตกต่างไปจากกรณีทั่วไป กล่าวคือ มาตรา 1452 เป็นปัญหาเรื่องการสมรสซ้อนซึ่งอาจเป็นชายสมรสซ้อนหรือหญิงสมรสซ้อนก็เป็นได้ ปัญหาเรื่องบุตรจึงต้องมีการกำหนดไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากกรณีทั่วไป ในกรณีพิเศษนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1538 ซึ่งจะแบ่งปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้เป็น 2 กรณี คือ

1.3.2.1 *กรณีชายสมรสซ้อน* ถ้าชายสมรสซ้อนมีภริยามากกว่าหนึ่งคน ภริยาคนที่สองเป็นต้นไปย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย และหากหญิงที่สมรสซ้อนคลอดบุตรก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้การสมรสเป็นโมฆะหรือคลอดบุตรภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นโมฆะ มาตรา 1538 วรรคหนึ่งและวรรคสามให้สันนิษฐานว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามีซึ่งได้จดทะเบียนสมรสครั้งหลัง

ถ้าสามีซึ่งจดทะเบียนสมรสครั้งหลังไม่ใช่บิดาของเด็กก็สามารถฟ้องร้องว่าตนไม่ใช่บิดาของเด็กได้ตามมาตรา 1539 แต่หากสามีซึ่งจดทะเบียนสมรสครั้งหลังเป็นผู้แจ้งจัดหรือยินยอมให้มีการแจ้งการเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิดว่าเป็นบุตรของตนตามมาตรา 1541 แล้ว ก็จะไม่สามารถฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรได้ สำหรับอายุความตามมาตรา 1542 ก็จะต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันรู้ถึงการเกิดของเด็ก และห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก

1.3.2.2 *กรณีหญิงสมรสซ้อน* มีลักษณะพิเศษไปจากกรณีอื่น ๆ คือหญิงสมรสซ้อนมีสามีมากกว่าหนึ่งคน บิดาของเด็กจึงอาจเป็นไปได้ที่จะเกิดจากชายคนใดก็ได้ ปัญหาเรื่องบุตรจึงมีการกำหนดไว้เป็นพิเศษมากกว่ากรณีอื่น ๆ คือหญิงสมรสซ้อนและคลอดบุตรก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้การสมรสเป็นโมฆะ หรือคลอดบุตรภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้การสมรสเป็นโมฆะ เช่นนี้มาตรา 1538 วรรคแรกและวรรคสามสันนิษฐานว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีที่ได้มีการจดทะเบียนสมรสครั้งหลัง

ถ้าสามีที่จดทะเบียนสมรสครั้งหลังนี้เห็นว่าตนไม่ใช่บิดาของเด็กก็สามารถใช้มาตรา 1539 ต่อสู้ว่าตนไม่ใช่บิดาของเด็กได้ แต่สามีที่จดทะเบียนสมรสครั้งหลังนี้จะต้องไม่ใช่เป็นผู้แจ้ง จัดหรือยอมให้มีการแจ้งการเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิดเองว่าเป็นบุตรของตน และอายุความในการฟ้องคดีนั้นจะต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันรู้ถึงการเกิดของเด็ก แต่ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก (มาตรา 1542 วรรคสอง)

ในกรณีดังกล่าวนี้ ถ้าศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด แสดงว่าเด็กมิใช่บุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีซึ่งได้จดทะเบียนสมรสครั้งหลังแล้ว มาตรา 1538 วรรคสองกำหนดให้สันนิษฐานว่าชายที่เป็นสามีครั้งก่อนหน้าหรือเคยเป็นสามี แล้วแต่กรณี เป็นบิดาชอบด้วยกฎหมายของเด็กแทน ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้อาจเป็นไปได้อีกเช่นกันว่าชายที่เป็นสามีคนก่อนหน้าหรือเคยเป็นสามีนั้น ไม่ใช่บิดาที่แท้จริง ในกรณีเช่นนี้ก็อาจฟ้องศาลไม่รับเด็กเป็นบุตรได้ตามมาตรา 1539 แต่ในเรื่องอายุความจะต้องฟ้องคดีภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้ว่ามีคำพิพากษาถึงที่สุด

1.4 การสมรสที่เป็นโมฆียะ อาจเกิดปัญหาเรื่องบุตรได้คือ บุตรที่เกิดก่อนศาลพิพากษา ให้เพิกถอนและบุตรที่เกิดภายหลังศาลพิพากษาให้เพิกถอนแล้ว ในกรณีแรกที่บุตรเกิดก่อนศาลพิพากษาให้เพิกถอนนั้น มาตรา 1560 บัญญัติว่า “บุตรเกิดระหว่างสมรสซึ่งศาลพิพากษาให้เพิกถอนภายหลังนั้นให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย” จะเห็นได้ว่าถ้าบุตรเกิดระหว่างสมรสหรือ ก่อนที่ศาลจะพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสนั้นให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายที่เป็นสามีในขณะนั้นนั่นเอง ทั้งนี้เพราะการสมรสที่เป็น โมฆียะซึ่งศาลพิพากษาให้เพิกถอนให้ถือว่าได้ สิ้นสุดลงในวันที่คำพิพากษาถึงที่สุดตามมาตรา 1511 บุตรที่เกิดในระหว่างนั้นก็ถือว่าเป็นบุตรที่ เกิดขึ้นในระหว่างที่เป็นสามีภริยากันนั่นเอง สามีภริยานั้นจึงเป็นบิดามารดาของเด็กเว้นเสียแต่ว่า สามีของหญิงนั้น ไม่ใช่บิดาที่แท้จริงแล้วก็สามารถฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร ได้ตามมาตรา 1539 หากว่าสามีของหญิงนั้น ไม่ได้เป็นผู้แจ้ง จักหรือยอมให้มีการแจ้งเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิดเอง ว่าเป็นบุตรของตน (มาตรา 1541) ซึ่งอายุความในการฟ้องร้องคือหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้ถึงการเกิด ของเด็ก แต่ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก (มาตรา 1542)

สำหรับกรณีที่บุตรเกิดมาภายหลังศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนภายในสามร้อยสิบวัน มาตรา 1536 วรรคแรก ให้สันนิษฐานว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เคยเป็นสามี ถ้าชาย นั้นไม่ใช่บิดาที่แท้จริงก็สามารถฟ้องไม่รับเด็กเป็นบุตรได้ตามมาตรา 1539 แต่ชายนั้นจะต้องไม่ใช่ ผู้แจ้ง จักหรือยอมให้มีการแจ้งการเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิดเองว่าเป็นบุตรของตน (มาตรา 1541) โดยมีอายุความฟ้องได้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้ถึงการเกิดของเด็ก แต่ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้น สิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก (มาตรา 1542)

2. บุตรเกิดจากกรณีอื่น ๆ

กรณีอื่น ๆ ในที่นี้ก็เป็นไปได้ว่าหญิงกับชายอาจปฏิบัติตามประเพณีทางสังคม หรือไม่ได้มี เจตนาที่จะมีครอบครัวร่วมกัน ได้มีความสัมพันธ์กันอยู่กันเป็นครอบครัวโดยไม่ได้จดทะเบียน สมรสตามกฎหมาย หรือมีความสัมพันธ์กันระหว่างชายหญิงอันเป็นสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ จะทำอะไรก็ได้ถ้าการนั้นไม่เป็นการผิดต่อกฎหมาย ในกรณีต่าง ๆ ที่กล่าวมาหากมีปัญหาเรื่องบุตร เกิดขึ้น ใครจะเป็นบิดาหรือจะมีบิดาภายหลังจากที่เด็กเกิดมาได้หรือไม่ การที่เด็กมีบิดาชอบด้วย กฎหมายขึ้นมานั้นย่อมเป็นการดี เป็นการทำให้บุตรและบิดามีความสัมพันธ์ทางกฎหมายอันก่อให้เกิด

เกิดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามมาอันเป็นผลดีมาต่อสิทธิเด็ก ในส่วนนี้ก็จะได้กล่าวถึงการที่ชายจะเป็นบิดาของบุตรได้ตามกฎหมายอย่างไรคือ

2.1 กรณีไม่มีบิดา หากไม่มีการสมรสและไม่มีบุคคลที่จะเป็นบิดาของเด็กได้ มาตรา 1546 บัญญัติว่า “เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น” ถ้าหญิงไม่ได้ทำการสมรสและไม่มีชายใดต้องการเป็นบิดาของเด็กแล้วให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วหญิงคงจะไม่สามารถปฏิเสธอะไรได้เลย จะทำได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือยอมรับทั้งในทางพฤตินัยและนิตินัย หรือแม้ว่าหญิงจะได้ทำการสมรสแต่ถ้าสามีใช้สิทธิต่อสู้ว่าไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของเด็กและศาลมีคำพิพากษาว่าสามีไม่ใช่บิดาของเด็กแล้วก็ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงเช่นกัน

2.2 บิดามารดาได้สมรสกันภายหลัง แม้จะไม่มี การสมรสกันตามกฎหมายหากหญิงคลอดบุตรออกมา และมีชายที่ยอมรับเป็นบิดาของบุตร ในกรณีเช่นนี้ก็สามารถทำให้ถูกต้องตามกฎหมายได้ คือ บิดามารดาได้สมรสกันภายหลังตามมาตรา 1547 แต่อย่างไรก็ตาม การสมรสตาม มาตรา 1547 นี้เป็นการสมรสที่เกิดขึ้นภายหลังบุตรเกิดมา จึงแตกต่างจากกรณีปกติทั่วไปที่มีการสมรสแล้วจึงมีบุตรซึ่งจะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตั้งแต่มีการสมรสนั้น การที่บิดามารดาได้สมรสกันภายหลังจึงก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตั้งแต่มีการจดทะเบียนสมรสนั้นดังที่ มาตรา 1557 บัญญัติว่า การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1547 มีผลนับแต่วันสมรส เช่น แม้ว่าชายจะเป็นบิดาที่แท้จริงแต่เมื่อยังไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดา หากบุตรเสียชีวิตก่อนแล้วบิดาจึงได้จดทะเบียนสมรสกับมารดา เช่นนี้บิดาไม่มีสิทธิในทรัพย์สินที่เป็นมรดกของบุตรแต่อย่างใด เป็นต้น

2.3 บิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หญิงซึ่งเป็นมารดาเด็กซึ่งไม่ได้มีการสมรสหากต่อมา มีชายซึ่งต้องการเป็นบิดาของเด็ก ในกรณีเช่นนี้ชายที่เป็นบิดาของเด็กจะขอจดทะเบียนว่าเป็นบุตรได้ตาม มาตรา 1547

การที่บิดาเด็กจะมาขอจดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรนั้น ถ้ามารดาเด็กและเด็กยินยอม ก็เป็นเรื่องง่ายที่สามารถไปหานายทะเบียนครอบครัวเพื่อจดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรตามมาตรา 1548 วรรคแรก สำหรับการให้ความยินยอมของมารดาคงไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด แต่เด็กนั้น มาตรา 1548 กำหนดไว้ว่า “เมื่อได้รับความยินยอมของเด็ก” ดังนั้นถ้าเด็กไร้เดียงสาว่าที่จะเข้าใจ ได้ก็คงจะอยู่ในลักษณะของการที่ไม่อาจให้ความยินยอมได้ซึ่งอาจจะต้องร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาต่อไป ดังตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 1177/2540 คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1548 วรรคแรก บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายไว้ว่า บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดามีใช่เพียงแต่เด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านว่าผู้จดทะเบียนมิใช่บิดาเท่านั้น ดังข้อความที่บัญญัติไว้เดิม แสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ประสงค์วางหลักเกณฑ์ไว้เข้มงวดกว่าเดิม นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 ยังได้บัญญัติถึงทางแก้ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กไม่อาจให้ความยินยอมไว้ว่าการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรจะกระทำได้ต้องมีคำพิพากษาของศาล และให้บิดานำคำพิพากษาไปขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียน ให้นายทะเบียนดำเนินการจดทะเบียนให้ อันเป็นข้อสนับสนุนให้เห็นชัดเจนว่าประสงค์ให้เด็กเป็นผู้ให้ความยินยอมเป็นการเฉพาะตัว ดังนั้นที่โจทก์ทั้งสามฎีกาอ้างว่า โจทก์ที่ 2 เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองโจทก์ที่ 3 โจทก์ที่ 2 จึงให้ความยินยอมแทนโจทก์ที่ 3 ได้ นั้น จึงฟังไม่ขึ้น เพราะไม่มีกฎหมายบทใดบัญญัติให้โจทก์ที่ 2 ทำการแทนโจทก์ที่ 3 ในกรณีดังกล่าวได้

แต่ถ้ามารดาเด็กและหรือเด็กไม่ได้ให้ความยินยอมก็ต้องดำเนินการตามกฎหมาย มาตรา 1548 วรรคสอง คือ มีการแจ้งเรื่องไปยังเด็กและมารดาเด็ก ซึ่งถ้าตกลงยินยอมด้วยก็ดีให้ไปดำเนินการจดทะเบียนตามกฎหมายต่อไป แต่หากว่ามีการคัดค้าน ไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อาจให้ความยินยอมแล้ว ก็จะต้องให้ศาลมีคำพิพากษาให้มีการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต่อไป (มาตรา 1545 วรรคสาม วรรคสี่)

ในการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนี้ อาจมีปัญหาในเรื่องการใช้อำนาจปกครองได้ในหลาย ๆ กรณี ก็จะต้องพิจารณาตามมาตรา 1549 มาตรา 1551 และมาตรา 1552 สำหรับการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรถ้ามีการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรแล้ว มาตรา 1559 กำหนดว่า จะถอนการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรไม่ได้ ดังนั้น ชายที่จดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรแล้วจะขอถอนไม่ได้ การเป็นบุตรจะเป็นการชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันจดทะเบียนตามมาตรา 1557 (2) แต่อย่างไรก็ดีถ้าชายที่จดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรนี้ไม่ใช่ผู้เป็นบิดาที่แท้จริงแล้วก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนได้เสียได้ ดังนั้นมาตรา 1554 จึงกำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียจากการที่มีบุคคลอื่นมากล่าวอ้างว่าเป็นบิดาของเด็กสามารถร้องขอต่อศาลให้ถอนการจดทะเบียนเด็กรับเป็นบุตรได้เพราะเหตุที่ชายนั้นไม่ใช่บิดาที่แท้จริงของเด็ก แต่ก็มีกำหนดอายุความไว้คือ ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้ถึงการจดทะเบียนนั้น และห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียน

2.4 ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ในความเป็นจริงอีกด้านหนึ่งนั้น ชายซึ่งเป็นบิดาของเด็ก ซึ่งตนไม่ได้ทำการสมรสกับมารดาด้วยนั้น อาจไม่ยินยอมหรือเต็มใจที่จะเป็นบิดาของเด็ก กล่าวคือ ไม่รับผิดชอบในผลพวงที่เกิดขึ้นจากการมีความสัมพันธ์กับมารดาที่เป็นได้ ในกรณีเช่นนี้ ก็อาจจะมีการฟ้องร้องให้ศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรเพื่อที่จะได้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามมา อันเป็นการคุ้มครองและรักษาสติหิตีเด็กอันพึงมีพึงได้จากบิดา

การฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรของชายนั้นจะต้องมีมูลเหตุที่พอจะกล่าวอ้างได้ตามกฎหมาย มิฉะนั้นก็จะมีผลการฟ้องร้องกันตามอำเภอใจไม่มีหลักเกณฑ์เป็นที่วุ่นวายได้ มูลเหตุหรือสาเหตุที่จะนำมากล่าวอ้างฟ้องร้องได้นั้นได้กำหนดไว้ในมาตรา 1555 เช่น ถ้ามีการข่มขืนกระทำชำเราหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงอาจตั้งครรภ์ได้ ถ้ามีการลักพาหญิงมารดาไปทำนองขู่สาวในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้ ถ้าบิดามารดาได้อยู่กันด้วยกันอย่างเปิดเผยในระยะเวลาซึ่งหญิงมารดาอาจตั้งครรภ์ได้ ถ้ามีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไป ตลอดมาว่าเป็นบุตร หรือ ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 5335/2542 คือ ผู้ตายและนาง บ. เป็นสามีภริยากันโดยมีนาง ค. ซึ่งเป็นบุตรของนาง บ. กับสามีเก่าพักอาศัยอยู่ด้วย นาง ค. คลอดผู้ร้องแล้วผู้ตายถึงแก่กรรม โดยผู้ตายมิได้เป็นผู้ไปแจ้งการเกิดผู้ร้อง จึงไม่มีเหตุที่จะให้ผู้ตายรับผู้ร้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1555(4) นาง ค. พักอาศัยในฐานะที่เป็นบุตรสาวของนาง บ. มิใช่ในฐานะภริยาของผู้ตาย การที่ผู้ร้องใช้นามสกุลของผู้ตายก็เพราะสติบัตรของผู้ร้องระบุว่าผู้ร้องเป็นบุตรของผู้ตายกับนาง บ. หากใช้เพราะผู้ตายยอมให้ใช้นามสกุลของตนเพราะเหตุที่ผู้ร้องเป็นบุตรของนาง ค. ไม่ จึงฟังไม่ได้ว่ามีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าผู้ร้องเป็นบุตรผู้ตายที่เกิดจากนาง ค. ไม่มีเหตุที่จะให้ผู้ตายรับผู้ร้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1555 (7) เป็นต้น

ในส่วนของการฟ้องร้องให้รับเด็กเป็นบุตรนั้น มาตรา 1556 กำหนดว่า ถ้าเด็กเป็นผู้เยาว์อายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ ให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้ฟ้องแทน ถ้าไม่มีให้ญาติสนิทหรือร้องขอให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดีทำหน้าที่แทน (มาตรา 1556 วรรคแรก) ถ้าเด็กอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้วมีสิทธิฟ้องได้เองโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม (มาตรา 1556 วรรคสอง) ถ้าเด็กบรรลุนิติภาวะแล้วจะต้องฟ้องคดีภายในหนึ่งปีนับแต่วันบรรลุนิติภาวะ (มาตรา 1556 วรรคสาม) ถ้าเด็กตายในระหว่างที่มีสิทธิฟ้องอยู่ให้ผู้สืบสันดานของเด็กฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรได้ (มาตรา 1556 วรรคสี่)

แต่ถ้าชายผู้เป็นบิดาของเด็กถึงแก่ความตายเสียก่อนก็น่าที่จะฟ้องชายผู้เป็นบิดาไม่ได้แล้ว แต่ถ้ามีประเด็นในทางทรัพย์สินซึ่งเป็นมรดกอันเป็นสิทธิของเด็กแล้ว ในกรณีเช่นนี้ก็สามารฟฟ้องผู้ตายได้ว่าเป็นบิดาของเด็กแต่ต้องฟ้องภายในกำหนดอายุความมรดก ถ้าศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายแล้ว ในกรณีเช่นนี้เด็กนั้นมีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1558 การฟ้องศาลให้พิพากษาว่าเป็นบุตรนี้จะมีผลเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายนับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดถ้าศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร (มาตรา 1558 (3)) แต่ทั้งนี้จะอ้างเป็นเหตุให้เสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรตามคำพิพากษาแล้ว